

Připomenutí životního odkazu zooložky Marie Flasarové

Nebylo by správné nepřipomenout zde v Živě, jaká čest byla posmrtně vzdána naší zooložce M. Flasarové (1934–2000). Od své diplomové práce se věnovala dosti opomíjené skupině živočichů — stejnono-

hým korýšům (*Isopoda*). Ač pracovala na poměrně málo významném pracovišti v oblastním muzeu v Teplicích, ohlas její pečlivé vědeckovýzkumné činnosti překračoval hranice naší vlasti (viz též Živa 2000, 5: LXVII). Svědčí o tom sborník referátů z 5. Mezinárodního sympozia věnovaný biologii terestrických korýšů z řádu *Isopoda*, který vyšel v r. 2004.

Sympozium se konalo v hlavním městě ostrova Kréta v Iraklionu ve dnech 19.–23. května 2001. Sborník vyšel jako monografie

časopisu *Crustaceana* ve vydavatelství Brill (Leiden, Boston).

Celý sborník je věnován památce významné české zooložky Marie Flasarové, jeho úvodní stať připomíná základní data jejího života a její vědecké činnosti, včetně výběrové bibliografie. Autory článku jsou Katalin Szilávecz (Department of Earth and Planetary Sciences, Baltimorské university v Marylandu, USA) a Karel Tajovský (Ústav půdní biologie AV ČR v Českých Budějovicích).

Jan Buchar

Biologická rozmanitost a Evropská unie: Zpráva z Malahide

Evropská unie (EU) představuje po přijetí 10 nových členů v květnu 2004 se svými 450 miliony obyvatel v globálním měřítku ještě významnější jednotný trh než v minulosti. Značnou část západní a jižní Evropy v současnosti tvoří krajina dosti pozměněná člověkem. Přispěl k tomu intenzivní průmysl, zemědělská velkovýroba i postupující rozšiřování zastavěné plochy lidských sídel. Navíc EU svou spotřebou nezanedbatelným způsobem ovlivňuje biologickou rozmanitost i mimo území našeho kontinentu, zejména v rozvojových zemích.

V září 2001 si nejvyšší představitelé členských států EU vytyčili v dobré víře značně ambiciózní cíl. Zavázali se, že do r. 2010 zastaví úbytek biodiverzity. Připomeňme, že vrcholní politici, kteří se na přelomu srpna a září 2002 sešli v jihoafrickém Johannesburgu na Světovém summitu o udržitelném rozvoji (WSSD), byli přece jen skromnější. Přihlásili se totiž k tomu, že ke stejnému datu významně omezí rozsah a rychlost mízení biodiverzity na všech jejích základních úrovních (geny/jedinci, populace/druhy, ekosystém/krajina — viz Živa 2003, 5: LXX).

Jednou ze smluvních stran celosvětové Úmluvy o biologické rozmanitosti (CBD) se kromě všech 25 dnešních členských států EU stala i Evropská společenství (ES) jako celek. Roku 1998 byl přijat konceptní dokument Strategie biodiverzity ES. O tři roky později na něj navázaly čtyři podrobnější akční plány, konkrétní pro přírodní zdroje, zemědělství, rybnářství a hospodářskou a rozvojovou spolupráci.

Formulovat prioritní cíle v péči o biologickou rozmanitost v rámci EU se pokusila konference, která se pod vzletným názvem Biodiverzita a Evropská unie — udržitelný život, udržitelné žití uskutečnila ve dnech 25.–27. 5. 2004 v irském městečku Malahide nedaleko Dublinu. Od řady obdobných akcí se malahidské rokování podstatným způsobem odlišovalo. Zatímco se na nejrůznějších konferencích, seminářích či kulatých stolech setkávají většinou zástupci rezortu životního prostředí, kam obvykle ve státní správě spadá péče o biodiverzitu, v tomto případě přijali pozvání Irka jako země předsedající v prvním pololetí r. 2004 EU i zástupci dalších zainteresovaných stran. Proto nechyběli ani představitelé ji-

ných rezortů, jako je zemědělství, lesní hospodářství či územní plánování, profesních organizací, akademických pracovišť, mezinárodních mezivládních a nevládních organizací a soukromého sektoru.

Výstupem konference se stal dokument Zpráva z Malahide. Obsahuje výčet konkrétních cílů, jejichž realizace by měla napomoci dosáhnout zmiňovaného odvážného politického záměru. Oprávněný důraz se v něm klade na důsledné naplňování obou základních směrnic ES, zaměřených na péči o přírodu — a to o ptácích a o staveništích, na jejichž základě se vytváří soustava chráněných území ES NATURA 2000 (viz Živa 2000, 4: IL; 5: LXI; 6: LXXVII). Realizace obou právních norem členskými státy EU však nabrala nemalé zpoždění a směrnici o ptácích patří smutný primát nejhůře naplňované součásti legislativy ES vůbec. Bouřlivá diskuse se rozpoutala i kolem Společné zemědělské politiky (CAP), která na nejrůznější dotace pohltí téměř polovinu celkového rozpočtu ES. I když poslední z řady pokusů o reformu CAP předpokládá, že od r. 2005 budou muset všichni příjemci přímých zemědělských dotací udržovat své pozemky z pohledu péče o životní prostředí v dobrém stavu, řada nedávno uveřejněných studií včetně rešerší odborných institucí ES upozorňuje, že současný stav zemědělské výroby v západní a jižní Evropě přispívá ke snížení početnosti nebo zmenšení areálu rozšíření některých druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů. Zatímco se početnost mokřadních ptáků v EU ve většině případů důslednou ochranou a obnovou jejich biotopů i přes občasné chladné zimy zvyšuje, současné stavy operenčů zemědělské krajiny nadále klesají a představují dvě třetiny jejich početnosti ze začátku 80. let 20. stol. Po vstupu deseti nových členů tvoří pětinu celkové zemědělsky využívané plochy v EU přírodovědecky cenné plochy. Přitom právě mimoprodukčními funkcemi zemědělství zdůvodňuje EU při vyjednáváních v rámci Světové obchodní organizace (WTO) svou neochotu snížit celkové dotace do zemědělství (tzv. přístup zelené skříňky). Zástupce Irského sdružení rolníků v diskusi zdůraznil, že se zemědělec v EU musí vyrovnat s nejpřísnějšími normami kvality potravin na světě. Naproti tomu v r. 2004 pocházelo 70 % plodin pěstovaných v USA z genetiky modifikovaného osiva.

Čtenářům Živy nemusíme připomínat, že naše znalosti o biologické rozmanitosti zůstávají i v evropském měřítku stále nedostatečné. Někteří odborníci proto upozorňují, že vyhodnotit, zda se vládám člen-

ských zemí EU a institucím ES skutečně podařilo zastavit úbytek biodiverzity, bude obtížné, ne-li přímo nemožné (Živa 2003, 5: LXX). Střízlivý odhad hovoří o tom, že jen shromažďování potřebných údajů a pravidelné, dlouhodobé a standardními metodami prováděné sledování biodiverzity v rozšířené EU za období 2005–2010 si vyžádá přinejmenším 10 milionů euro (315 milionů Kč). Zatím se přes několik opakovaných pokusů nedaří vytvořit v rámci EU funkční a veřejnosti dostupný informační systém o biodiverzitě. Určitou nadějí by v tomto směru mohl být mechanismus výměny informací o biodiverzitě (viz Živa 2003, 6: LXXX). Kromě současných členských států EU se do jeho přípravy postupně zapojují jako pozorovatelé i některé další státy na našem kontinentě, kupř. Norsko. Koordinátorem aktivit zahájených v r. 2000 se stala odborná instituce ES, Evropská agentura životního prostředí (EEA), sídlící v Kodani (viz Živa 2000, 4: LIII). Zájemci mohou mechanismus výměny informací o biodiverzitě ES nalézt na adrese: <http://www.biodiversity-chm.eea.eu.int>.

Konference potvrdila, že problematika probíhající a očekávané změny podnebí patří v západní části našeho kontinentu mezi politicky ožehavá témata, zajímající daňové poplatníky. Podle zprávy EEA z června 2004 se počet přírodních katastrof, souvisejících s počasím nebo podnebí, v Evropě v 90. letech 20. stol. ve srovnání s předcházejícím desetiletím zdvojnásobil.

Právě Evropská agentura životního prostředí se pokusí přiřadit ke každé z navržených priorit snadno srozumitelný (titulkový) indikátor, který by měl umožnit vyhodnotit její skutečné plnění. Otázkou zůstává, zda pro navržené indikátory existují hodnověrné údaje, nejlépe v podobě císelných řad. Evropská platforma pro strategii výzkumu biodiverzity, jejíž činnosti se pravidelně účastní vědci a pracovníci státní správy ze 32 evropských zemí, vytyčila nedlouho před jednáním v Malahide celkem osm nepochybných priorit pro výzkum a vývoj technologií souvisejících s biodiverzitou. Evropská komise bude ve vědě a výzkumu v nejbližším období upřednostňovat mj. výzkum vlivu biodiverzity na fungování ekosystémů nebo vzájemných vazeb mezi společenskými, ekonomickými a přírodními vědami.

Zpráva z Malahide byla postoupena Radě ministrů životního prostředí a následně bude předložena i Evropské radě a Evropskému parlamentu vzešlému z voleb 11.–12. června 2004.

Jan Plesník